

Komparativna analiza zaštitnih slojeva kapitala hrvatskih i europskih banaka

Pletikosić, Iva

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:983767>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-01**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET SPLIT

ZAVRŠNI RAD

**Komparativna analiza zaštitnih slojeva kapitala
hrvatskih i europskih banaka**

Mentor: izv. prof. dr. sc. Roberto Ercegovic

Student: Iva Pletikosić, 1151592

Split, rujan 2019.

SADRŽAJ

1. UVOD	3
1.1. Definicija problema	3
1.2. Ciljevi rada	3
1.3. Metode rada	3
2. KAPITAL BANKE I KAPITALNI ZAHITJEVI BANAKA	4
2.1. Definicija i značaj kapitala u bankarskom sustavu.....	4
2.2. Struktura kapitala banaka	4
2.3. Regulacija bankarskog sustava	6
2.3.1. Ciljevi regulatorne politike	6
2.3.2. Teorije regulacije	6
2.4. Basel sporazumi.....	6
2.4.1. Basel I	6
2.4.2. Basel II	7
2.4.3. Basel III.....	9
2.5. Kapitalni zahtjevi banaka	10
3. ULOGA ZAŠTITNIH SLOJEVA KAPITALA	12
3.1. Zaštitni sloj za očuvanje kapitala.....	12
3.1.1. Zaštitni kapital	13
3.1.2. Protuciklički kapital	13
3.2. Zaštitni sloj za sistemski rizik	13
4. KAPITALIZIRANOST BANAKA U EUROPSKOM BANKARSKOM SUSTAVU	14
4.1. Struktura i ekonomski doprinos bankarskog sektora EU	14
4.1.1. Broj banaka i zaposlenih	14
4.1.2. Ekonomski doprinos	15
4.2. Pregled po državama	15
4.2.1. Velika Britanija	15
4.2.2. Francuska	16
4.2.3. Njemačka	16
4.2.4. Italija	18
4.3. Kapitaliziranost banaka u EU	19

5. KOMPARATIVNA ANALIZA KAPITALIZIRANOSTI HRVATSKIH I EUROPSKIH BANAKA.....	20
5.1. Strukturna obilježja banaka u RH.....	20
5.2. Imovina, obveze i kapital banaka u RH.....	22
5.3. Kapitaliziranost banaka u RH.....	24
5.3. Usporedba kapitaliziranosti banaka RH i EU.....	26
6. OTPORNOST HRVATSKIH BANAKA NA BUDUĆE STRESOVE I KRIZE	27
7. ZAKLJUČAK.....	32
LITERATURA	33
POPIS SLIKA.....	35
POPIS TABLICA	35
SAŽETAK.....	36
SUMMARY.....	37

1.UVOD

1.1. Definicija problema

Problem ovog rada ogleda se u utvrđivanju kapitaliziranosti banaka. Da li je hrvatski bankarski sustav dovoljno kapitaliziran na osnovu podataka o stopi redovnog osnovnog kapitala, osnovnog i ukupnog kapitala banaka te ga usporediti s prosjekom zemalja s područja EU. Definirati stresove i krize s kojima se susreće hrvatsko bankarstvo.

1.2. Ciljevi rada

Ciljevi ovog rada su objasniti zaštitne slojeve kapitala banaka i kolike su njihove stope za RH, nakon provedene komparativne analize hrvatskih i europskih banaka donijeti zaključak o njihovoj kapitaliziranosti i utvrditi na koje načine hrvatske banke mogu ostati otporne na buduće stresove i krize.

1.3. Metode rada

U radu će se koristiti metode indukcije i dedukcije te analize i sinteze. Za potrebe rada koristit će se stručna literatura, časopisi i Internet.

2. KAPITAL BANKE I KAPITALNI ZAHTJEVI BANAKA

2.1. Definicija i značaj kapitala u bankarskom sustavu

Kapital se definira kao sjedinjenje ljudskih i drugih materijalnih i nematerijalnih sila jednakih troškovima proizvodnih ulaganja. Pretpostavka je da stvaratelji proizvodnih troškova na tržištu posluju po dobro utvrđenim pravilima. Do povećanja kapitala dolazi se dodatnim ulaganjem vlasnika te ostvarenom dobiti poduzeća, dok do smanjenja dolazi uslijed ostvarenog gubitka vlasnika ili povlačenjem vlasničkog udjela.¹

Kapital u okviru teorije firme i teorije strukture kapitala predstavlja vlasnička sredstva u strukturi financiranja tvrtke ili projekta raspoloživa za pokriće rizika poslovanja, zaštitu vrijednosti duga te omogućavaju prisvajanje dodatno stvorene vrijednosti u obliku troška kapitala kao očekivanog investicijskog povrata.²

Regulatorni zahtjevi, strateška politika bankovne firme i izabrani poslovni model utječu na visinu kapitala u bankovnoj firmi. Glavna funkcija kapitala je pokriće rizika bankovnog poslovanja i negativnih učinaka sistemskih poremećaja. Kapital banke jamči deponentima sigurnost uloga te dugoročnu stabilnost sustava. Kako bi se izbjegle bankarske krize, banke moraju zadovoljavati određene minimalne kapitalne zahtjeve koje donose regulatorni autoriteti.³

Interni ili ekonomski kapital bankovne firme predstavlja kapital koji se definira s obzirom na prisutne rizike. Veličina tog kapitala jamči sposobnost pokrića rizika, zaštitu vjerovnika, kontinuitet poslovanja te dugoročnu solventnost. Sve bankovne firme moraju procijeniti adekvatnost internog kapitala.⁴

2.2. Struktura kapitala banaka

Osnovni kapital sastoji se od redovnog i dodatnog osnovnog kapitala. Redovni osnovni kapital čine stavke koje su raspoložive za pokriće rizika ili gubitaka banke tokom njenog redovnog poslovanja, u slučaju stečaja ili pak likvidacije. Instrumenti redovnog osnovnog kapitala moraju zadovoljiti određene kriterije. Dodatni osnovni kapital je nominalna vrijednost izdanih instrumenata kapitala koji ne spadaju u redovni osnovni kapital.⁵ Osim osnovnog, banke raspoložuju i s dopunskim kapitalom koji se koristi ukoliko dođe do propasti

¹Pojatina, D. (2004.): „Dometi bankovnog posredništva“, Ekonomska misao i praksa, Vol. 13, No. 1

² Ercegovac, R. (2016.): „Teorija i praksa bankovnog menadžmenta“, Ekonomski fakultet Split

³ Ibid.

⁴ Ibid.

⁵ Ibid.

kreditne institucije. Ovim kapitalom se omogućuje instituciji da isplati deponente i vjerovnike višeg isplatnog reda ukoliko banka postane insolventna.⁶ Činitelji osnovnog kapitala su izvori koji su bezuvjetno nepovratni, koji stoje u cijelosti na raspolaganju za pokriće gubitaka tijekom poslovanja banaka te u slučaju likvidacije banke oni služe za podmirenje gubitaka nakon podmirenja obveza prema ostalim vjerovnicima banke.⁷

Tablica 1. Volumen aktive i kapitala banaka u RH na dan 31. Prosinca 2018. (u tisućama kn)

Redni broj	Naziv institucije	Ukupna imovina	Redovni osnovni kapital	Osnovni kapital	Regulatorni kapital
B a n k e					
1.	Addiko Bank d.d.	18.380.521	2.656.333	2.656.333	3.169.972
2.	Agram banka d.d. ¹	3.446.738	302.157	302.157	360.895
3.	Banka Kovanica d.d.	1.235.418	112.872	112.872	146.975
4.	Croatia banka d.d.	2.309.614	125.837	125.837	125.837
5.	Erste&Steiermärkische Bank d.d.	61.435.103	7.385.583	7.385.583	8.411.753
6.	Hrvatska poštanska banka d.d.	21.254.807	1.777.233	1.777.233	1.777.233
7.	Imex banka d.d.	1.666.124	114.232	114.232	139.438
8.	Istarska kreditna banka Umag d.d.	3.532.706	296.711	296.711	313.386
9.	J&T banka d.d.	1.080.521	121.130	121.130	162.958
10.	Jadranska banka d.d. ²	1.675.985	124.039	124.039	124.039
11.	Karlovačka banka d.d.	2.261.794	154.440	154.440	185.955
12.	KentBank d.d.	2.424.146	229.145	229.145	266.233
13.	OTP banka Hrvatska d.d. ³	42.149.202	5.286.946	5.286.946	5.286.946
14.	Partner banka d.d.	1.852.840	190.676	190.676	198.185
15.	Podravska banka d.d.	3.378.500	375.647	375.647	461.468
16.	Privredna banka Zagreb d.d. ⁴	83.023.299	13.120.422	13.120.422	13.120.422
17.	Raiffeisenbank Austria d.d.	32.624.575	3.604.375	3.604.375	4.047.538
18.	Samoborska banka d.d.	484.187	56.881	56.881	56.881
19.	Sberbank d.d.	9.639.251	994.336	994.336	1.142.687
20.	Slatinska banka d.d.	1.568.629	156.585	156.585	156.585
21.	Zagrebačka banka d.d. ⁵	113.243.331	14.258.377	14.258.377	14.258.377
Ukupno za sve banke	/	408.667.291	51.443.955	51.443.955	53.913.763

Izvor: Hrvatska narodna banka

⁶ EUROPSKO VIJEĆE; Internet [dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/banking-union/single-rulebook/capital-requirements/>, 25. 08. 2019.]

⁷ Jurman, A. (2003.): „Jamstveni kapital hrvatskih banaka u svjetlu novih bazelskih standarda“, Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Rijeci: časopis za ekonomsku teoriju i praksu, Vol. 21, No. 1

2.3. Regulacija bankarskog sustava

Regulacija bankarskog sustava dovodi do dugoročne financijske stabilnosti, a ona je pretpostavka za ekonomski rast i razvoj.⁸

2.3.1. Ciljevi regulatorne politike⁹

Ciljevi regulatorne politike nastoje osigurati solventnost i likvidnost banaka te stabilni i konkurentni financijski sustav. U kriznim uvjetima bankovna aktiva može pasti ispod ukupne pasive što dovodi do nedovoljne solventnosti banke. S obzirom na povezanost velikog broja banaka, nepovoljna kretanja mogu utjecati i na druge banke te cijeli bankovni sustav. Briga za solventnost banke povećava sigurnost deponenata i klijenata banke kao i povjerenje u cjelokupni bankovni sustav.

Regulatorna politika nastoji doprinijeti očuvanju rastuće likvidnosti ili barem očuvanju likvidnosti na razini potrebnoj da banka bez problema podmiri svoje obveze. Smanjenje likvidnosti može se odraziti na solventnost banaka.

2.3.2. Teorije regulacije¹⁰

Teorija javnog interesa u kojoj su regulatorna tijela neovisna i promatraju nastalu situaciju u kojoj se nalaze banke te način na koji primjenjuju regulatorne mjere. Teorija proučava zamjenske regulatorne mjere i njihov učinak na financijsku stabilnost banaka, a time i cjelokupnog gospodarstva. Regulatorna politika usklađena je s javnim interesima.

Teorija zarobljavanja u prvi plan stavlja interes banke. Prema ovoj teoriji banke nastoje vršiti utjecaj na regulatorna tijela u svrhu postizanja povoljnog položaja. Regulirani žele zarobiti regulatora zbog postizanja koristi od regulacije. To se postiže neslužbenim lobiranjem regulatora, pružanjem usluga ili zapošljavanjem regulatora u slučaju potrebe.

U teoriji javnog izbora regulatori nastoje omogućiti bankama ostvarenje poslovnog rezultata većeg od onoga kojeg bi postigle u uvjetima savršene konkurencije.

2.4. Basel sporazumi

2.4.1. Basel I

Basel I je regulativa prema kojoj omjer kapitala banke i imovine banke mora biti na razini od minimalno 8%. Ovaj sporazum donio je Bazelski Odbor 1988.¹¹

⁸Ercegovac, R. (2016.): „Teorija i praksa bankovnog menadžmenta“, Ekonomski fakultet Split

⁹Miletić, I. (2008.): „Nadzor banaka i stabilnost bankarskog sustava“, Ekonomska istraživanja, Vol. 21., No. 3.

¹⁰Ibid.

Basel I provodi se na dva temeljna stupa:¹²

- Prvi stup (Tier 1) obuhvaća kapital s nižim prioritetom otplate u slučaju da nastupi period insolventnosti banke. On ima veću mogućnost da upije gubitke imovine jer ga čini temeljni kapital banke što je ujedno i najsigurniji kapital kojim banka raspolaže.
- Drugi stup (Tier 2) predstavlja dopunski kapital banke. Za razliku od temeljnog kapitala, dopunski je znatno nepouzdaniji jer obuhvaća manje pouzdane oblike kapitala. Sredstva iz drugog stupa banka može koristiti za podmirenje prioriternih obveza.

Basel I zaustavio je negativan trend smanjivanja i doveo do povećanja kapitala banaka. Osnovni nedostaci su to što se procjena adekvatnosti kapitala ne izrađuje na temelju stvarnog rizičnog profila banke, teško je procijeniti rizik pojedine zemlje, ne pruža dovoljno motiva za primjenu tehnika za smanjivanje rizika i omogućuje regulatornu arbitražu sekuritizacijom.¹³

2.4.2. Basel II¹⁴

Basel II nastao je kao odgovor na nedostatke uočene u sporazumu Basel I. To se prvenstveno odnosilo na dodatno pokriće kapitalom tržišnih rizika koji su se računali temeljem internih modela banaka.

Basel II u sebi sadržava tri stupa:

- minimalne kapitalne zahtjeve za pokriće kreditnih, operativni i tržišnih rizika banke
- postupke supervizijske provjere adekvatnosti kapitala kojima je cilj potvrda dobrog nadzora i upravljanje rizicima banke
- zahtjeve tržišne discipline i objave.

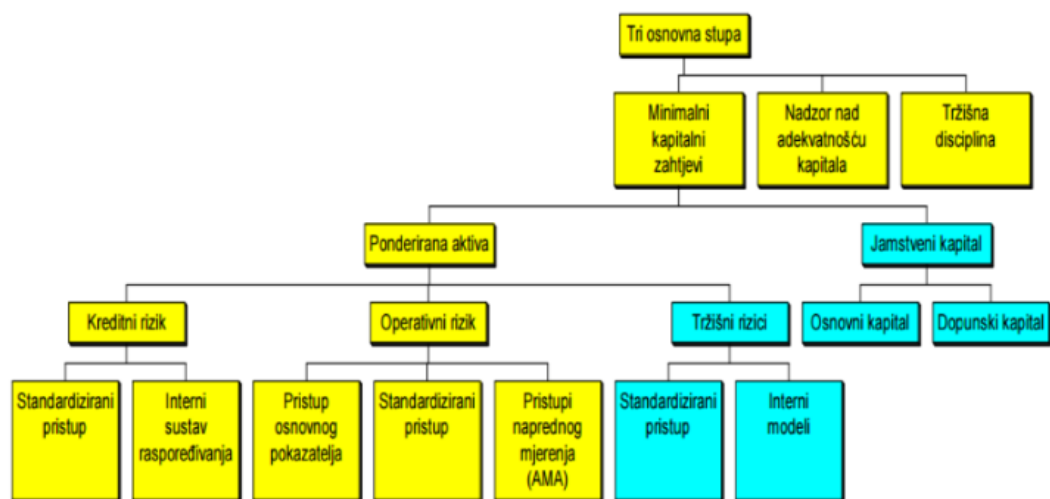
Stvaranje Basela II započelo je 1999., a objavljeno je 2004. Primjena sporazuma započela je 2006., a HNB uskladila je svoje regulative s Baselom II početkom 2009. On se zasniva na fleksibilnosti i sofisticiranim pristupima mjerenju kreditnog i operativnog rizika.

¹¹ Radman Peša, A., Zubak, V., & Mitrović, D. (2015.): „Regulacija financijskog tržišta prije i nakon svjetske krize“, *Oeconomica Jadartina*, Vol. 5., No. 1.

¹² Ibid.

¹³ Martinjak, I. (2004.): „Rezultati upitnika o novom bazelskom sporazumu o kapitalu (Basel II)“, HNB - Direkcija za bonitetnu regulativu i analizu bankovnog sustava, Zagreb

¹⁴ Kalajžić, M. (2017.): „Analiza kapitaliziranosti hrvatskog bankarskog sustava i utjecaj na dugoročnu stabilnost“, *Ekonomski fakultet Split*

Slika 1. Struktura Basel II sporazuma

Izvor: Kalajžić, M. (2017.): „Analiza kapitaliziranosti hrvatskog bankarskog sustava i utjecaj na dugoročnu stabilnost“, Ekonomski fakultet Split

Na prethodnoj slici iz strukture Basela II prikazana su tri stupa. Prvi stup sastoji se od kreditnih i operativnih rizika kroz definiranje minimalnih kapitalnih zahtjeva. Drugi stup odnosi se na nadzor nad adekvatnošću kapitala, a treći na tržišnu disciplinu.

Basel II ima tri pristupa za računanje kreditnog rizika, a to su: standardizirani pristup, temeljni FIRB (banke procjenjuju vjerojatnost da dužnik više neće plaćati obveze prema banci) i napredni pristup AIRB (bankama omogućava procjenjivanje gubitaka ukoliko dužnik ne može platiti obveze prema banci).

U odnosu na Basel I u Baselu II pojavljuju se novi stupnjevi rizika 35% i 150%. Kreditna agencija ima veliku ulogu prilikom ocjene stupnja rizika. Stupanj rizika se dodjeljuje ovisno o dodijeljenom kreditnom rejtingu.

Basel II koristi interni sustav raspoređivanja po uzoru na velike banke s ciljem poboljšanja konkurentskog položaja i zaštite od eventualnih gubitaka. Banke počinju razlikovati pet grupa potraživanja: prema trgovačkim društvima, državnim institucijama, drugim bankama, stanovništvu i vlasničkim vrijednosnim papirima. Za svako od ovih potraživanja banka određuje hoće li koristiti osnovne ili napredne pristupe prilikom izračuna kreditnog rejtinga. Interni sustav raspoređivanja ne može se primijeniti bez prethodne suglasnosti supervizora.

Za izračun operativnih rizika i potrebnu količinu kapitala potrebnu kao odgovor na te rizike koriste se : pristup osnovnih pokazatelja (u manjim bankama zbog izuzetno niske preciznosti), standardizirani pristup i pristup naprednog mjerenja (uz prethodnu suglasnost supervizora).

Prema drugom stupu Basela II, ocjena supervizora neophodna je za definiranje regulatorne politike banke. Supervizori određuju kolike su kapitalne potrebe određene banke. Primjena ovog stupa nosi ozbiljne implikacije za banke i supervizore. Banka mora imati proceduru kako bi procijenila kapitalne zahtjeve za sve rizike s kojima se suočava i strategiju za održavanje potrebne visine kapitala. Supervizor preispituje bankine procjene kapitalnih zahtjeva i ukoliko je potrebno zahtijeva povećanje kapitala.

Treći stup Basela II vezan je uz tržišnu disciplinu i pruža potporu prvom i drugom stupu. Cilj je sudionicima na tržištu omogućiti ključne podatke poput visine i strukture kapitala banaka, izloženosti riziku, na koji način se vrši proces procjene rizika i kolika je adekvatnost kapitala svake banke pojedinačno. To je bitno kako bi sudionici tržišta odlučili s kojim bankama žele poslovno surađivati, a koje je bolje izbjeći.

2.4.3. Basel III¹⁵

Basel III nastao je kao odgovor na financijsku krizu od 2007. do 2010. Ovim sporazumom nastojalo se uvesti jednostavnije, transparentnije te manje rizično određivanje potrebnih kapitalnih zahtjeva. Primarni cilj je poboljšati sposobnost banke da apsorbira gubitke imovine bez utjecaja na ostatak gospodarstva. Basel III fokusira se na količinu i kvalitetu kapitala u vlasništvu banaka.

Financijska poluga prema Baselu III definirana je omjerom kapitala i rizika. Zahtjev sporazuma je da minimalni koeficijent poluge iznosi 3% te da se implementira u sustave banaka od 2013. do 2017.

Razlika s prethodnim sporazumom vidljiva je kod povećanja stope osnovnog kapitala na 4.5% što odskaka od stope propisane Basel II sporazumom u iznosu od 2%. Baselom III minimalna stopa regulatorno kapitala iznosi 8%.

Nadogradnja Baselu III su Uredba o kapitalnim zahtjevima i Direktiva o kapitalnim zahtjevima, a primjenjuju se od 2014. na području EU. Na tržište ih je plasirala Europska komisija. Cilj Direktive i Uredbe je donijeti suvremeni pravni okvir koji će biti otporan na

¹⁵ Kalajžić, M. (2017.): „Analiza kapitaliziranosti hrvatskog bankarskog sustava i utjecaj na dugoročnu stabilnost“, Ekonomski fakultet Split

rizike za kreditne institucije kojim se u obzir uzimaju međunarodni okvirni sporazumi Bazelskog odbora za nadzor banaka o kapitalnim zahtjevima za kreditne institucije.

2.5. Kapitalni zahtjevi banaka¹⁶

Posljednja financijska kriza pokazala je da postojeći kapitalni zahtjevi nisu bili dovoljni za amortizaciju gubitaka odnosno da su rizici bili podcijenjeni. Potrebna je kvalitetnija struktura kapitala koja će osigurati solventnost i stabilnost bankarskog sustava.

Basel III i njemu prilagođene regulative unose promjene u kapitalnim zahtjevima banaka utemeljene na sljedećem :

- povećanje kvalitete i kvantitete osnovnog kapitala
- pojednostavljenje i umanjenje volumena dopunskog kapitala
- ukidanje treće razine kapitala u potpunosti
- usklađenje regulatornog okružja i stroga definicija pojedinih kategorija kapitala
- novi limitirani kapitalni zahtjevi prema potencijalnim rizicima

¹⁶Ercegovac, R. (2016.): „Teorija i praksa bankovnog menadžmenta“, Ekonomski fakultet Split

Novi regulatorni omjeri veličine kapitala i rizikom ponderirane aktive banaka:

$$\frac{\text{redovni osnovni kapital}}{\text{ukupna izloženost riziku}} = \text{min. } 4,5\% \quad (1)$$

$$\frac{\text{osnovni kapital}}{\text{ukupna izloženost riziku}} = \text{min. } 6\% \quad (2)$$

$$\frac{\text{regulatorni kapital}}{\text{ukupna izloženost riziku}} = \text{min. } 8\% \quad (3)$$

U kapitalnom osnaživanju bankovnih firmi uvodi se zaštitni sloj kapitala u iznosu od 2.5% vrijednosti rizične imovine. To je protuciklična mjera koja se koristi ako dođe do rasta sistemskog rizika na razini cjelokupnog bankarskog sustava. Sukladno novom regulatornom standardu, kapitalni zahtjevi traže se za kreditni, operativni, tržišni rizik, rizik namire i prilagodbu vrijednosti sukladno promjeni kreditnog rizika. Prilikom procjene rizika, bankovne firme mogu koristiti standardizirani ili interni princip procjene rizika. Najveće kapitalne zahtjeve bankovne firme imaju prema izloženosti kreditnom riziku koji je najčešći uzrok poremećaja u poslovanju.

Ponderi rizika kod standardiziranog pristupa:

- 100% za pozicije s visokim rizikom
- 50% za pozicije s umjerenim rizikom
- 20% za pozicije s niskim umjerenim rizikom
- 0% za pozicije s niskim rizikom.

Za razliku od standardiziranog pristupa gdje pondere rizika zadaje regulatorno tijelo, kod internog pristupa bankovna firma sama procjenjuje kapitalne zahtjeve za kreditni rizik. Procjena se vrši temeljem vlastitog internog modela procjene kreditnog rizika klijenta ili portfelja imovine. Regulator definira procedure, pravila i minimalne standarde za razvoj internog modela. Velike i značajne bankovne firme razvijaju i primjenjuju ovaj model procjene.

Operativni rizici se u bankarskom sektoru povećavaju s pojavom novih komunikacijskih kanala s klijentom te primjenom novih tehnoloških mogućnosti poslovanja. Bankovna firma može mjeriti kapitalne zahtjeve za operativne rizike jednostavnim pristupom i

standardiziranim kod kojeg se ukupna aktivnost banke raspoređuje u poslovne linije i svakoj liniji se dodjeljuje određeni ponder kapitalnog zahtjeva.

Bankovna firma u upravljanju tržišnim rizicima i alokaciji kapitala mora:

- definirati okvire izloženosti prema tržišnom riziku
- razvijati metode mjerenja izloženosti sukladno najboljoj praksi
- alocirati potreban regulatorni kapital za pokriće izloženosti riziku.

Zbog radikalnih izmjena strukture kapitala i kapitalnih zahtjeva, regulatorna tijela omogućila su dugoročan period prilagodbe uvažavajući činjenicu o negativnim sentimentima prema ulaganju u vlasnički kapital banaka i stvarne rizike bankarskog sustava.

Tablica 2. Kapitalni zahtjevi i rokovi prilagodbe banaka

<i>Kategorije omjera / Godine primjene</i>	<i>2013.</i>	<i>2014.</i>	<i>2015.</i>	<i>2016.</i>	<i>2017.</i>	<i>2018.</i>	<i>2019.</i>
<i>Minimalni omjer redovnog osnovnog kapitala</i>	3,5	4,0	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5
<i>Zaštitni sloj kapitala</i>	-	-	-	0,625	1,25	1,875	2,5
<i>Minimalni omjer osnovnog kapitala</i>	4,5	5,5	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0
<i>Minimalni omjer regulatornog kapitala</i>	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0

Izvor: Ercegovac, R. i Buljan, Z.: „Prilagodba sistemski značajnih banaka europske unije regulatornim kapitalnim zahtjevima: očekivani učinci i prijeteći rizici“, Ekonomski fakultet Split

3. ULOGA ZAŠTITNIH SLOJEVA KAPITALA

3.1. Zaštitni sloj za očuvanje kapitala

Minimalna regulatorna stopa utvrđena uredbom o kapitalnim zahtjevima (CRR) iznosi 4,5% redovnog osnovnog kapitala. Banke su osim minimalne stope dužne održavati zaštitni kapital

i protuciklički kapital kako bi tijekom uspješnog razdoblja akumulirale dovoljno osnovnog kapitala i pokrile gubitke u slučaju krize.¹⁷

Člankom 117. Zakona o kreditnim institucijama (NN, br. 159/2013., 19/2015., 102/2015. i 15/2018.) propisana je obveza održavanja zaštitnog sloja za očuvanje kapitala.¹⁸

3.1.1 Zaštitni kapital¹⁹

Banke su dužne održavati zaštitni kapital u visini od 2,5% ukupnog iznosa izloženosti riziku u svrhu očuvanja kapitala banke. Ukoliko banka ne ispuni obvezu dolazi do ograničenja ili prekida isplata dividendi ili bonusa.

3.1.2. Protuciklički kapital

Protuciklički kapital je makrobonitetna mjera koja se upotrebljava za ublažavanje sistemskih rizika do kojih dolazi zbog prekomjernog kreditnog rasta u privatnom nefinancijskom sektoru. Banke ga koriste tijekom gospodarskog usporavanja i kriza za apsorpciju mogućih gubitaka te u vremenima snažnog oporavka radi ograničavanja prekomjernog rasta kredita. Ovaj sloj kapitala ublažava fluktuacije financijskih ciklusa. Razina protucikličkog kapitala iznosi 0% za sve banke u RH.²⁰

3.2. Zaštitni sloj za sistemski rizik

Države članice mogu zahtijevati da banke održavaju zaštitni sloj za sistemski rizik redovnog osnovnog kapitala. Zahtjev može obuhvaćati cijeli financijski sektor ili njegove zasebne dijelove. Cilj je sprječavanje i ublažavanje dugoročnih necikličkih sistemskih ili makrobonitetnih rizika koji ostavljaju negativne posljedice na realno gospodarstvo.²¹

Državama članicama odobrenje Europske komisije nije potrebno za primjenu zaštitnog sloja za sistemski rizik od 1% do 3% za sve izloženosti te maksimalno 5% za domaće izloženosti i izloženosti prema trećim zemljama.²²

¹⁷EUROPSKO VIJEĆE; Internet [dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/banking-union/single-rulebook/capital-requirements/>, 25. 08. 2019.]

¹⁸ HNB; Internet [dostupno na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/financijska-stabilnost/makrobonitetne-mjere/zastitni-sloj-za-ocuvanje-kapitala>, 25. 08. 2019.]

¹⁹ EUROPSKO VIJEĆE; Internet [dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/banking-union/single-rulebook/capital-requirements/>, 25. 08. 2019.]

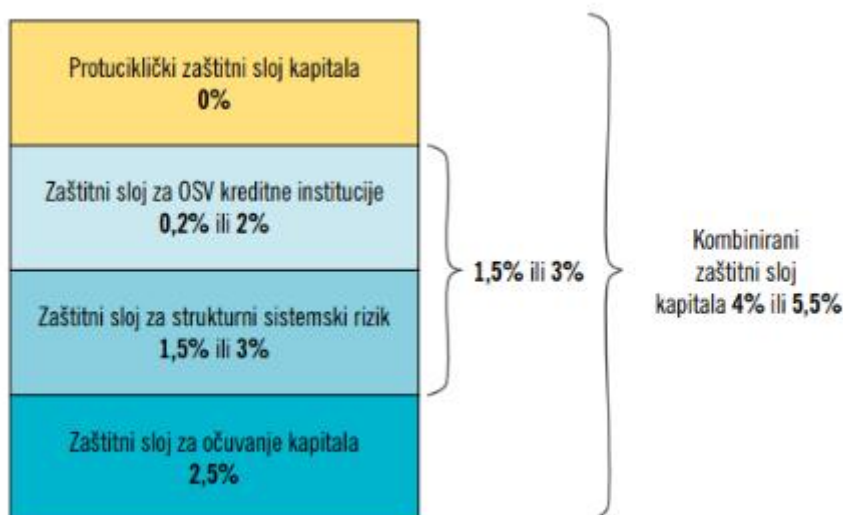
²⁰ HNB; Internet [dostupno na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/financijska-stabilnost/makrobonitetne-mjere/protuciklicki-sloj-kapitala>, 25. 08. 2019.]

²¹EUROPSKO VIJEĆE; Internet [dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/banking-union/single-rulebook/capital-requirements/>, 25. 08. 2019.]

²² Ibid.

Od 2015. za određivanje stopa zaštitnog sloja od 3% do 5% potrebno je prethodno obavijestiti Komisiju, Europsko nadzorno tijelo za bankarstvo i Europski odbor za sistemske rizike, a za stope veće od 5% samo Komisiju.²³

U Hrvatskoj se primjenjuje kombinirani zaštitni sloj kapitala za kreditne institucije od 4% ili 5.5% ovisno o veličini imovine kreditne institucije.²⁴

Slika 2. Kombinirani zaštitni sloj kapitala

Izvor: HNB (2019.): „Financijska stabilnost“, broj 20, Zagreb

4. KAPITALIZIRANOST BANAKA U EUROPSKOM BANKARSKOM SUSTAVU

4.1. Struktura i ekonomski doprinos bankarskog sektora EU

4.1.1. Broj banaka i zaposlenih²⁵

Trend smanjenja broja kreditnih institucija iz EU-28, započet u 2009., nastavio se u 2017. kad je pao na 6.250. Obilježio je pad od 5% u odnosu na prethodnu godinu i ukupno 2.275 smanjenja od početka kontrakcija. Ovaj trend uključuje čimbenike kao što su spajanja u bankarskom sektoru s ciljem povećanja profitabilnosti.

²³ Ibid.

²⁴ HNB (2019.): „Financijska stabilnost“, broj 20, Zagreb

²⁵ Ibid.

Zemlje koje su u 2017. godini doživjele najveće smanjenje u apsolutnim iznosima bile su Njemačka, Italija, Mađarska i Austrija. Švedska i Velika Britanija bile su jedine zemlje u kojima je broj kreditnih institucija porastao.

Do kraja 2017. banke EU-28 zapošljavale su oko 2,7 milijuna ljudi, što je oko 40 000 manje nego u 2016. i najniža je razina otkad je započela serija podataka ECB-a 1997. Odražavajući smanjenje bankarskog sektora, prosječni broj stanovnika po bankarskom osoblju u državama članicama EU porastao je s 184 u 2016. na 187 u 2017. Prosječni broj povećava se svake godine od 2008., kada je iznosio 154.

4.1.2. Ekonomski doprinos²⁶

Unatoč padu zaposlenosti u bankama u posljednjih nekoliko godina, otprilike jedno od sto radnih mjesta u EU bio je bankarski posao u 2016. godini. U proteklom desetljeću između 3% i 4% vrijednosti naknade zaposlenih i bruto dodane vrijednosti u gospodarstvu EU-a dolazilo je od financijskih usluga (bez osiguranja i mirovinskih aktivnosti).

4.2. Pregled po državama²⁷

4.2.1. Velika Britanija

U 2017. godini ostvaren je rast broja sudionika u bankarskom i platnom sektoru vođen tehnologijom i inovacijama. Direktiva o platnim uslugama II i Otvoreno bankarstvo omogućit će tržištu daljnje povećanje konkurencije.

U Velikoj Britaniji postoji oko 350 novčanih financijskih institucija (MFI). Nešto manje od polovine sektorske bilance (48%) drži se u GBP, 20% u EUR-u i 32% u ostalim valutama. Prema zemljama vlasništva, 51% sektorske bilance odražava vlasništvo Velike Britanije, 17% odražava vlasništvo EU-e, a preostalih 32% institucija su u vlasništvu ostatka svijeta. Ukupna bilančna imovina u iznosu od 8 bilijuna funti predstavlja najveći bankarski sektor u EU i četvrti najveći na svijetu. Koeficijent regulatornog kapitala iznosio je 20.5% na kraju 2017. s temeljnim kapitalom prvog reda od 432 milijardi funti, nešto nižim nego godinu ranije, ali u skladu sa smanjenjem rizične imovine.

U pogledu prekograničnih financijskih usluga, britanski bankarski sektor ostvaruje trgovinski višak platne bilance. U 2016., prema posljednjim raspoloživim podacima, višak je iznosio

²⁶ Ibid.

²⁷ European Banking Federation (2018.): „Banking in Europe: EBF Facts & Figures 2018“

22.4 milijarde funti, što je odraz jedne četvrtine ukupnog trgovinskog viška u uslugama Velike Britanije.

Ukupni porezni doprinos bankarskog sektora državnim financijama iznosio je oko 35.4 milijarde funti (banke u vlasništvu Velike Britanije 18.1 milijarda funti, banke u stranom vlasništvu 17,3 milijarde funti), što predstavlja 48% dobiti bankarskog sektora i 5.4% svih državnih poreznih primanja u 2016/17 porezne godine.

4.2.2. Francuska

Od siječnja 2018. francuska bankarska industrija brojala je 347 banaka. Prema Europskom bankarskom tijelu (EBA), tri su francuske banke među sedam globalnih sistemski važnih banaka euro-područja (G-SIB). Financijske aktivnosti čine 4.1% ukupne dodane vrijednosti u Francuskoj, od čega otprilike 60% otpada na bankarsku industriju. Bankovna industrija je krajem 2017. zapošljavala više od 366.200 ljudi, što predstavlja 1.9% privatne radne snage u Francuskoj. Ukupna zaposlenost u bankama smanjuje se vrlo umjerenim tempom (-1.2% u 2017. godini).

Rezultati kombiniranog pregleda kvalitete imovine i testiranja otpornosti na stres koje su proveli EBA i Europska središnja banka, pokazali su visoku razinu kapitalizacije francuskih banaka.

Šest najvećih francuskih bankarskih grupacija koje posluju prema univerzalnom diverzificiranom bankarskom modelu, izvijestile su o snažnim financijskim rezultatima u 2017. Ukupni neto bankarski prihod dosegao je 146.4 milijarde eura (što je 0.5% više u odnosu na 2016.).

Banke u Francuskoj vrlo dinamično financiraju razvoj poslovanja, kao i pojedinci. Kredit je jedan od glavnih pokretača rasta. Krajem ožujka 2018. neizmireni krediti za gospodarstvo iznosili su 2.314 milijardi eura, što je rast od 5.5% u usporedbi s istim razdobljem prošle godine.

4.2.3. Njemačka

Njemački bankarski sustav sastoji se od tri stupa - privatne komercijalne banke, banke iz javnog sektora i kooperativne banke koji se razlikuju po pravnom obliku i vlasničkoj strukturi.

Privatne komercijalne banke predstavljaju najveći segment po imovini, a čine 40% ukupne imovine u bankarskom sustavu. Važna značajka privatnih banaka je da se snažno natječu ne samo s bankama u drugim sektorima industrije, nego i među sobom. Privatne banke igraju ključnu ulogu u njemačkom izvoznom gospodarstvu, uključene su u 88% njemačkog izvoza.

Javni bankarski sektor, koji čine štedionice (Sparkassen), Landesbanken i DekaBank predstavlja 26% ukupne imovine banaka. Trenutno postoji oko 400 štedionica. Uobičajeno su organizirane kao javnopravne korporacije s lokalnim vlastima kao jamci / vlasnici. Njihovo poslovanje ograničeno je na područje koje kontroliraju njihovi vlasnici lokalnih uprava. Osim ovog regionalnog fokusa, njihovo poslovanje se ni na koji način ne razlikuje od privatnih poslovnih banaka. Kao rezultat tzv. Regionalnog načela, štedionice se ne natječu jedna s drugom.

Sadašnji njemački zakon ne dopušta bankama u privatnom vlasništvu udjele u bankama u javnom vlasništvu (poput većine štedionica). Međutim, neke su Landesbanken i štedionice kupile privatne banke. Stoga je razina uključenosti javnosti u sustav i dalje mnogo viša nego u drugim zemljama EU-a.

Kooperativni sektor sastoji se od oko 900 kooperativnih banaka (Volks-und Raiffeisenbanken) i jedne središnje kooperativne banke (DZ Bank AG). Ono čini 50% institucija po broju i 17% ukupne imovine banke. Zadružne banke su u vlasništvu njihovih članova, koji su obično i njihovi deponenti i korisnici kredita. Svojim pravnim oblikom, kooperativne banke imaju mandat za podršku svojih članova koji predstavljaju oko polovicu svojih klijenata. No, kooperativne banke pružaju i bankarske usluge za javnost. Kao i štedne banke, kooperativne banke imaju regionalni fokus i podliježu regionalnom načelu.

Broj banaka u Njemačkoj naglo je opao posljednjih godina, za 52% od 1995. godine. Konsolidacija radi postizanja ekonomije razmjera odvijala se uglavnom u okviru postojećih stupova. Pritisak za daljnjom konsolidacijom u narednim godinama proizlazi iz okruženja s niskim kamatnim stopama i bankarske regulacije posljednjih godina, poput Basela III, koji je znatno povećao kapitalne potrebe banaka. Njemačke banke strahuju da bi nekretnine i korporativne financije mogle biti posebno pogođene i ozbiljno bi mogle ograničiti kreditnu sposobnost banaka. Unatoč tome, popraćene niskim kamatnim stopama i općim izvanredno povoljnim uvjetima financiranja, kreditiranje tvrtki i samozaposlenih povećalo se na 886 milijardi eura u 2017. godini, što je 3.7% više u odnosu na prethodnu godinu.

4.2.4. Italija

Ekonomski oporavak pomaže talijanskim bankama da ojačaju svoje bilance i račune. U 2017. godini, predostrožnom dokapitalizacijom Banca Monte dei Paschi di Siena i urednom likvidacijom Banca Popolare di Vicenza i Veneto Banca, uklonjeni su glavni rizici i percepcija tržišta o čvrstini i pozitivnoj perspektivi talijanskog bankarskog sektora se poboljšala.

Adekvatnost kapitala se povećala. Koeficijent uobičajenog temeljnog kapitala iznosio je oko 13.3% na kraju 2017. za talijanske značajne institucije (u odnosu na 10.4% u 2016.) i oko 13.8% za cijeli bankarski sektor.

Profitabilnost talijanskih banaka, iako još uvijek niža od troškova kapitala, kao i za većinu ostalih europskih banaka, poboljšava se. U 2017. godini agregirani povrat kapitala (ROE) porastao je na oko 7% (s -6% u 2016. godini), uglavnom zbog izvanrednih komponenti (bez ovih stavki, ROE bi iznosio oko 4%).

Nastavlja se restrukturiranje talijanskog bankarskog sektora, dijelom potaknuto promjenjivim regulatornim okruženjem i digitalnom revolucijom. To utječe ne samo na poslovni miks banaka i strukturu troškova, već i na sam sektor i njegovu konsolidaciju.

Talijanski bankarski sektor sastoji se od manje od 120 neovisnih banaka - uključujući bankarske grupe, samostalne banke koje nisu uključene u nijednu grupu i tri grupe banaka koje će se uskoro pojaviti spajanjem 289 međusobnih banaka kao posljedica nedavne nacionalne reforme u sektoru međusobnih banaka.

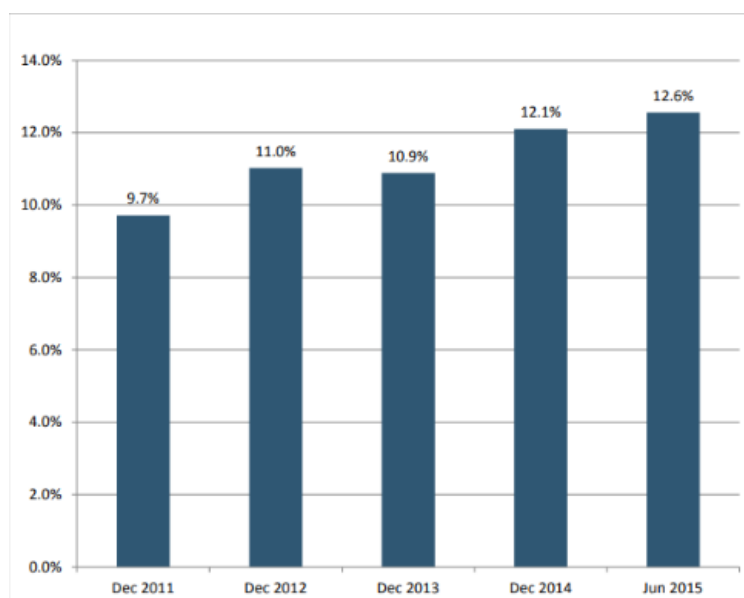
U 2017. najveće talijanske banke koje su bile zadužene transformirane su u dionička društva, kako to zahtijeva zakon odobren 2015. Dvije su se nakon toga spojile (Banco Popolare i Banca Popolare di Milano), stvarajući treću najveću bankarsku skupinu u Italiji, čime su dodatno povećali stupanj koncentracije u sektoru.

Tržišno poštovanje napretka talijanskih banaka potvrđuje sve veća prisutnost stranih institucionalnih ulagača u kapitalu banaka: na osnovu izračuna ABI na temelju podataka Thomson Reutersa, udio kapitala najvećih talijanskih banaka u stranim fondovima povećan je za 12 postotnih bodova između 2011. i 2017. Na kraju 2017. udio kapitala u stranim fondovima iznosio je oko 32%.

4.3. Kapitaliziranost banaka u EU

Europske banke nastavile su graditi solidnu kapitalnu poziciju i jačati svoje bilance. Napori na dokapitalizaciji koje su poduzele europske banke nakon financijske krize 2008., učinile su europski bankarski sektor otpornijim i snažnijim. Banke u Europskoj uniji smanjile su izvorni ukupni manjak kapitala za više od 500 milijardi eura u odnosu na 2011., uglavnom zahvaljujući prikupljanju novog kapitala i zadržavanju zarade. U 2017. godini po prvi put je manjak svih kategorija kapitala bio praktički nula. Sve banke zadovoljile su omjer pokrića likvidnosti iznad minimuma.²⁸

Banke u EU pokazuju solidni kapitalni položaj u lipnju 2015. U uzorku od 105 banaka stopa redovnog osnovnog kapitala iznosila je 12.8%, stopa redovnog kapitala 14%, a stopa redovnog regulatornog kapitala 16.7%. Stopa redovnog osnovnoga kapitala u promatranom razdoblju od 2011. do 2015. raste sa 9.7% na 12.6%, nakon napora banaka, supervizora i regulatora da poboljšaju ranjivu poziciju kapitala uzrokovanu financijskog krizom. Od tada banke poduzimaju razne aktivnosti kojima osiguravaju čišćenje svojih bilanci i jačanje njihove solventnosti. Kretanja redovnog osnovnog kapitala prikazana su na grafu 1.²⁹

Slika 3. Stope redovnog osnovnog kapitala 2011.-2015.

Izvor: EBA (2015.): „Report – 2015 EU-wide transparency exercise“

²⁸ European Banking Federation (2018.): „Banking in Europe: EBF Facts & Figures 2018“

²⁹ European Banking Authority (2015.): „Report – 2015 EU-wide transparency exercise“

Tablica 3 pokazuje povećanje stope redovnog osnovnog kapitala u rasponu od 0.5% do 3.3%, osim Cipra koji bilježi najveću stopu od 9.8%. Poljska i Mađarska su jedine od promatranih zemalja koje su ostvarile negativne stope redovnog osnovnog kapitala.

Tablica 3. Redovni osnovni kapital u bankama Europe 2013.-2015.

	Delta CET1 ratio (*)	Due to Capital	Due to RWAs	Combined effect
Cyprus	9.8%	9.1%	0.2%	0.5%
Ireland	3.3%	2.5%	0.7%	0.1%
Slovenia	2.9%	3.0%	-0.1%	0.0%
Sweden	2.6%	1.4%	1.1%	0.1%
Belgium	2.1%	1.3%	0.7%	0.1%
United Kingdom	2.1%	2.7%	-0.5%	-0.1%
Italy	2.0%	1.7%	0.3%	0.0%
Netherlands	2.0%	2.4%	-0.3%	-0.1%
Spain	1.8%	2.3%	-0.4%	-0.1%
Europe	1.7%	1.9%	-0.1%	0.0%
Finland	1.6%	2.0%	-0.3%	0.0%
Germany	1.4%	1.8%	-0.4%	0.0%
Luxembourg	1.4%	2.2%	-0.7%	-0.1%
France	1.3%	1.2%	0.1%	0.0%
Denmark	1.1%	1.4%	-0.3%	0.0%
Norway	1.0%	1.0%	0.0%	0.0%
Latvia	0.8%	2.6%	-1.4%	-0.4%
Austria	0.6%	-0.1%	0.7%	0.0%
Malta	0.5%	3.0%	-1.9%	-0.5%
Portugal	0.5%	0.3%	0.2%	0.0%
Poland	-1.6%	1.5%	-2.8%	-0.3%
Hungary	-2.4%	-3.8%	1.8%	-0.4%

Izvor: EBA (2015.): „Report – 2015 EU-wide transparency exercise“

5. KOMPARATIVNA ANALIZA KAPITALIZIRANOSTI HRVATSKIH I EUROPSKIH BANAKA

5.1. Strukturna obilježja banaka u RH³⁰

U 2017. U odnosu na 2016. broj banaka smanjio se za jedan zbog započetog postupka redovne likvidacije u Štedbanci. Sličan trend nastavio se i u idućoj godini. Sustavom dominiraju velike banke u stranom vlasništvu. U odnosu na kraj 2009., kada započinje trend pada broj banaka u domaćem vlasništvu se smanjio, a broj banaka u stranom vlasništvu ostao isti. Udio u ukupnoj imovini sustava blago se smanjio na 90.1% kod banaka u stranom vlasništvu dok je u domaćem državnom vlasništvu taj udio osjetno porastao na 6.1%. Najveći

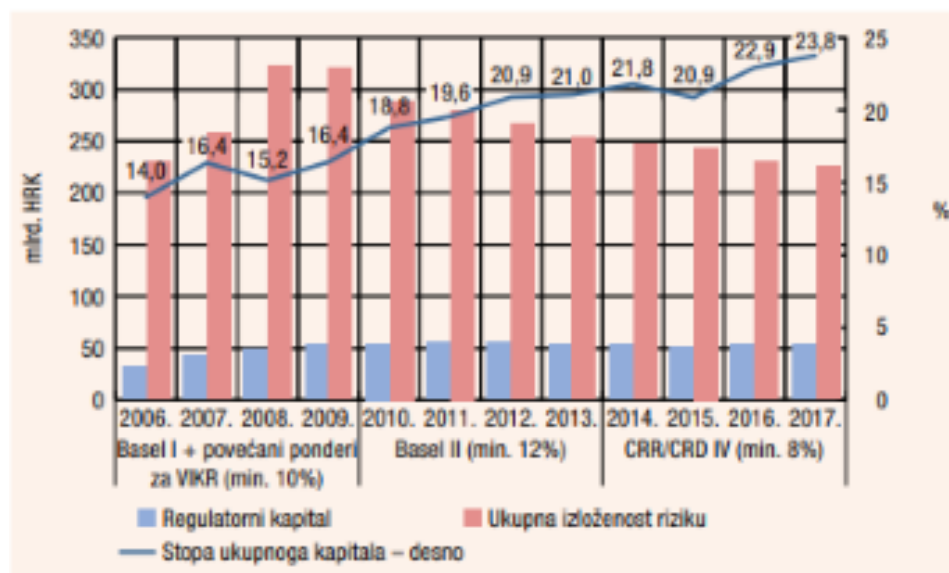
³⁰ HNB (2018.): „Bilten o bankama“, broj 31

dio imovine, 46.6% odnosio se na kreditne institucije u talijanskom vlasništvu. Udio imovine dviju vodećih banaka u porastu je od 2007, a na kraju 2017. iznosio je 45.5% te je zajedno s pokazateljem udjela imovine prvih pet banaka koje posljednjih godina osciliraju na razini oko 75% ukazivao na visoku koncentriranost sustava. 11 od 15 banaka koje se nalaze u stranom vlasništvu pripadaju dioničarima iz EU. Udio njihove imovine u ukupnoj imovini svih banaka iznosio je 89.2%. Ostale 4 banke bile su u vlasništvu dioničara iz trećih zemalja a njihov udio ostao je jedan kao u 2016. (1.0%).

Tablica 4. Vlasnička struktura banaka i udio njihove imovine u imovini svih banaka, na kraju razdoblja

	XII. 2015.		XII. 2016.		XII. 2017.	
	Broj banaka	Udio	Broj banaka	Udio	Broj banaka	Udio
Domaće vlasništvo	12	9,7	11	10,3	10	9,9
Domaće privatno vlasništvo	10	4,4	8	4,0	7	3,7
Domaće državno vlasništvo	2	5,3	3	6,3	3	6,1
Strano vlasništvo	16	90,3	15	89,7	15	90,1
Ukupno	28	100,0	26	100,0	25	100,0

Izvor: HNB (2018.): „Bilten o bankama“, broj 31

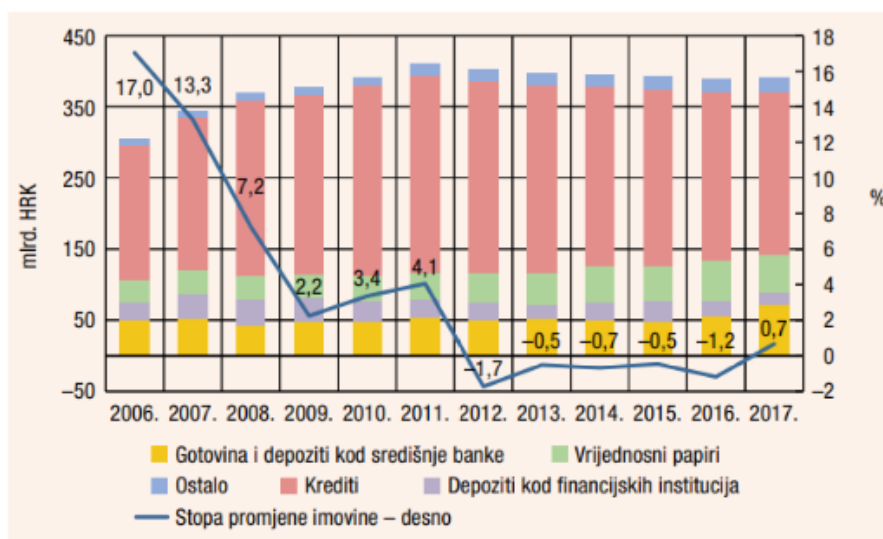
Slika 4. Udjeli imovine, kredita i depozita najvećih banaka u ukupnoj imovini, kreditima i depozitima svih banaka na dan 31. Prosinca 2017.

Izvor: HNB (2018.): „Bilten o bankama“, broj 31

5.2. Imovina, obveze i kapital banaka u RH³¹

Petogodišnji trend opadanja imovine banaka prekinut je na kraju 2017., kada je iznosio 391.3 mlrd. kuna. Utjecaj na porast imovine imala je dokapitalizacija OTP banke Hrvatska radi preuzimanja Splitske banke. Blagi negativni utjecaj na ukupnu imovinu banaka posljedica je dobrovoljne likvidacije Štedbanke. Nominalno najveća promjena u imovini bio je rast gotovine i depozita kod središnje banke za 25.5% odnosno 14.4 mlrd. kuna.

Kod ukupnih kredita zabilježeno je kontinuirano negativno opadanje te su se smanjili za 9.3 mlrd. kuna (3.9%) neto. To je dovelo do nastavka pada udjela kredita u imovini. Na pad kredita financijskim institucijama presudni su bili obratni repo krediti smanjeni za gotovo 40%.

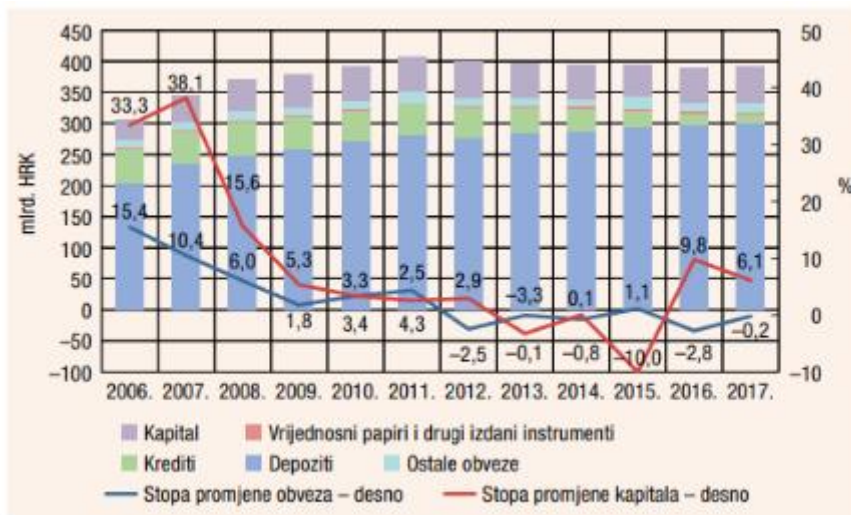

Slika 5. Imovina banaka

Izvor: HNB (2018.): „Bilten o bankama“, broj 31

Zbog promjene tečaja kune u odnosu na dvije najzastupljenije valute došlo je do blagog pada ukupnih obveza za 0.7 mlrd. kuna. (0.2%), dok je efektivno porast obveza iznosio 2.4 mlrd. kuna (0.7%). Doprinos tome bila su podjednako snažna, ali divergentna kretanja domaćih i stranih izvora. Strani izvori koji bilježe trend pada od 2012., nadjačali su porast domaćih izvora.

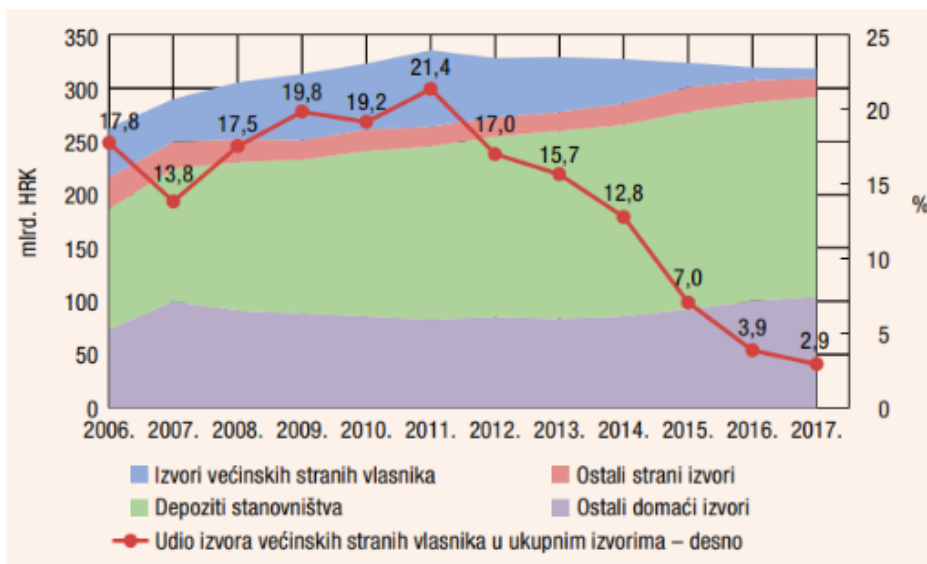
³¹ Ibid.

Slika 6. Obveze i kapital banaka

Izvor: HNB (2018.): „Bilten o bankama“, broj 31

Dok strani izvori bilježe negativna kretanja, kod domaćih je prisutan neprekinuti rast. Udio domaćih izvora u ukupnim izvorima financiranja banaka dosegao je razinu od 91.6% na kraju 2017.

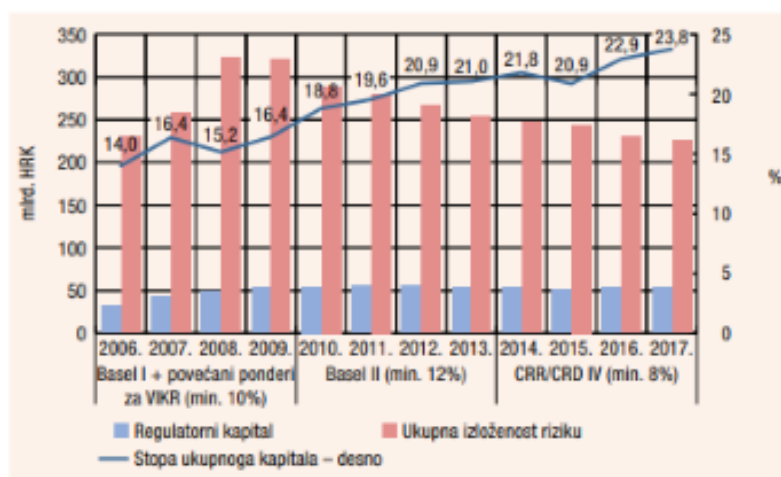
Slika 7. Izvori financiranja banaka

Izvor: HNB (2018.): „Bilten o bankama“, broj 31

5.3. Kapitaliziranost banaka u RH³²

U 2017. zabilježeno je povećanje stope ukupnog kapitala banaka na dosad najveću vrijednost od 23.8%. Povećanje stope, za 0.9 postotnih bodova u odnosu na prethodnu godinu posljedica je pada izloženosti rizicima i porasta regulatornog kapitala. O visokoj kapitaliziranosti banaka govori i podatak o visini omjera financijske poluge od 12.5%.

Rast stope ukupnog kapitala banaka u posljednjih 11 godina bio je prekinut dva puta, u 2008. (utjecaj pooštavanja pondera zavalutno inducirani kreditni rizik) i 2015. (utjecaj gubitaka prouzročenih konverzijom kredita u švicarskim francima).

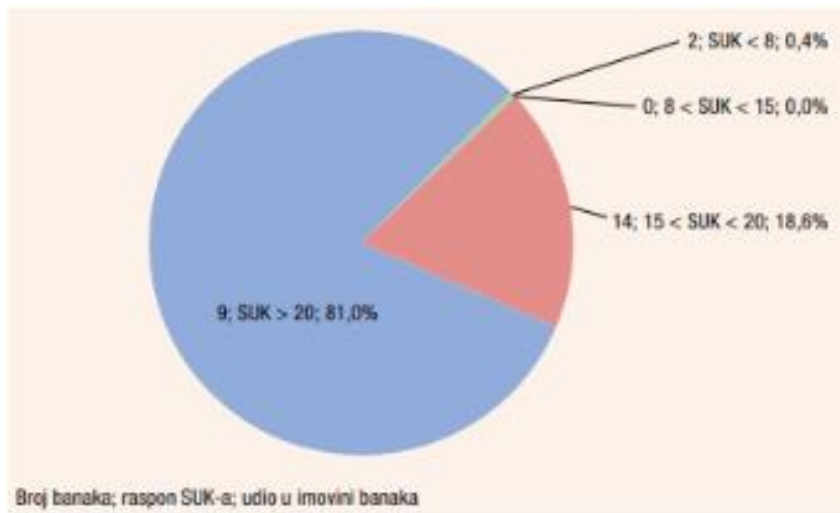
Slika 8. Stopa ukupnog kapitala banaka

Izvor: HNB (2018.): „Bilten o bankama“, broj 31

Regulatorni kapital banaka ojačao je i porastao u 2017. za 2.0% pod utjecajem zadržavanja dobiti iz prethodne godine. Osnovni kapital povećao se za 3.3%, a dopunski kapital smanjio se za 13.8%. Na povećanje osnovnog kapitala utjecala je jedna banka zadržavanjem većeg dijela dobiti u 2016. u kapitalnim rezervama koja je bila dostatna za neutraliziranje gubitaka devet banaka. Trend smanjivanja dopunskog kapitala nastavljen je padom instrumenata koji se priznaju kao dopunski kapital kod većeg dijela banaka koje se njima koriste. Udio dopunskog u regulatornom kapitalu pao je na 6.0%.

³² Ibid.

Na razini pojedinačnih banaka kapitaliziranost je vrlo visoka, posebice kod banaka koje su vodeće po visini imovine. Devet banaka s udjelom u imovini od 81.0% imalo je stope ukupnog kapitala veće od 20%, a njih četrnaest s udjelom od 18.6% stope u rasponu od 15.0% do 20.0%. Stopu manju od 8% imala je banka u postupku sanacije te Teslina štedna banka.

Slika 9. Distribucija stope ukupnog kapitala banaka, na dan 31.12.2017.

Izvor: HNB (2018.): „Bilten o bankama“, broj 31

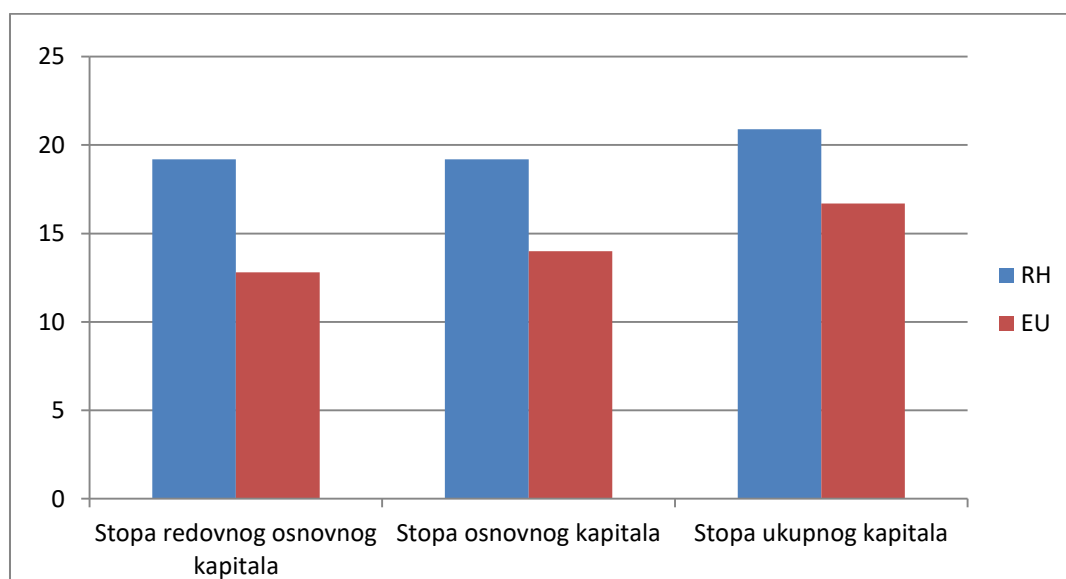
Ukupna izloženost rizicima ima trend smanjenja za 1.5%, prvenstveno zbog smanjene izloženosti kreditnom riziku, a potom i operativnom riziku. Izloženost tržišnim rizicima bilježi rast od 12.7% što se u cijelost odnosilo na porast izloženosti valutnom riziku. Za razliku od tržišnog, izloženost operativnom riziku nastavila se smanjivati neprekidno od 2012. za još 3.3%.

Nakon pokrića svih kapitalnih zahtjeva banaka na kraju 2017. neiskorištenog ukupnog regulatornog kapitala bilo je 18.3 mlrd. kuna, odnosno 34.2%. To smanjenje u odnosu na 2016., posljedica je povećanja kapitalnih zahtjeva na osnovi supervizorskih mjera za ukupno 2.6 mlrd. kuna. Do smanjenja je došlo najvećim dijelom zbog promjene načina izdvajanja zahtjeva za stopu ukupnog kapitala s izdvajanja na konsolidiranoj na nekonsolidiranu osnovu, a preostali iznos odnosio se na zahtjeve za održavanje viših stopa kapitala s obzirom na one propisane zakonom, a koje proizlaze iz redovitog supervizorskog procesa. Tako je bankama uz pokriće minimalnih kapitalni zahtjeva trebalo još 18.0 mlrd. kuna kapitala za pokriće

ostalnih kapitalnih zahtjeva i zaštitnih slojeva kapitala. Najveći dio odnosio se na zaštitni sloj za strukturni sistemski rizik (6.3 mlrd. kuna).

5.3. Usporedba kapitaliziranosti banaka RH i EU

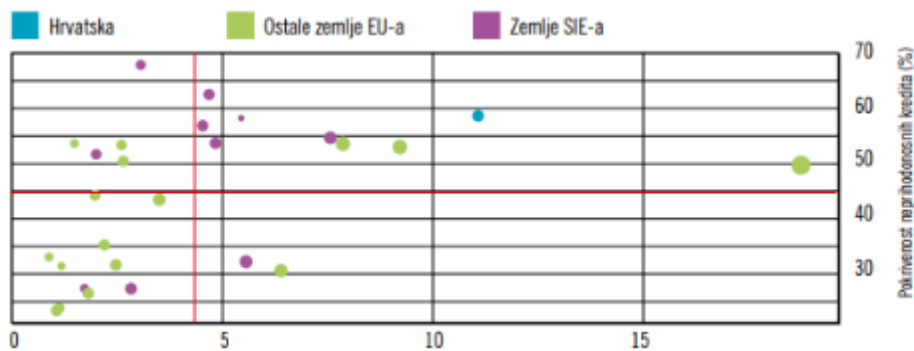
Prema podacima iz 2015. stopa redovnog osnovnog kapitala, osnovnog i ukupnog kapitala banaka u RH iznosile su redom 19.2%, 19.2%, 20.9%. Iste stope kapitala banaka zemalja EU iznosile su 12.8%, 14.0%, 16.7%. Sve tri stope pokazuju da je kapitaliziranost banaka u RH daleko iznad prosjeka banaka u EU.

Slika 10. Usporedba stopa kapitala banaka EU i RH 2015.

Izvor: Samostalan izračun autora prema podacima iz HNB i EBA

Kvaliteta kredita banaka u Hrvatskoj na kraju 2018. bila je relativno niža od prosjeka EU-a, ali s obzirom na to da su neprihodonosni krediti u Hrvatskoj ipak iznadprosječno pokriveni, njihov pritisak na regulatorni kapital umjeren je i može se usporediti s drugim zemljama Središnje i Istočne Europe (SIE) koje imaju niže stope neprihodonosnih kredita u ukupnim kreditima. Na grafu vertikalna i horizontalna linija prikazuju prosječnevrijednosti za EU, a veličina točke označava omjer neto neprihodonosnih kredita i regulatornoga kapitala banaka. Iz analize je isključena Grčka s obzirom da je imala udio neprihodonosnih kredita u ukupnima veće od EU-a.

Slika 11. Udio neprihodonosnih kredita u ukupnim kreditima

Izvor: HNB (2019.): „Financijska stabilnost“, broj 20, Zagreb

6. OTPORNOST HRVATSKIH BANAKA NA BUDUĆE STRESOVE I KRIZE

Testiranjem otpornosti na stres procjenjuje se financijski položaj neke banke kada dođe do velikog opterećenja. Predviđaju se kretanja glavnih parametara održivosti banke kada se susretne sa negativnim šokom ili s više njih. Uzroci šokova mogu biti događaji na razini tržišta, kao što je recesija, događaji koji nisu nužno povezani s ukupnim gospodarskim stanjem ili kombinacije ta dva uzroka.

Testiranje otpornosti na stres na razini EU-a analizira učinke koje bi opći šok mogao imati na financijski položaj velikih banaka. Europsko nadzornom tijelo za bankarstvo u suradnji s Europskim odborom za sistemske rizike ima zadaću pokretanja i koordiniranja testiranja.³³

³³ Europski revizorski sud (2019.): „Testiranje otpornosti banaka na stres na razini EU-a: iznesena je dosad najveća količina informacija o bankama, no potrebno je poboljšati koordinaciju i pridavati veću pozornost rizicima“, Tematsko izvješće, br. 10

Slika 12. Dijelovi financijske reforme EU

Izvor: Europska komisija; Internet [dostupno na: www.europa.eu, 27. 08. 2019.]

Faze sigurnosti bankarskog sektora:³⁴

1. Sprječavanje krize
2. Pravovremeno poduzimanje korektivnih mjera za rješavanje problema
3. Zaštita deponenata i poreznih obveznika ukoliko dođe do nepopravljivog pogoršanja financijske situacije banke

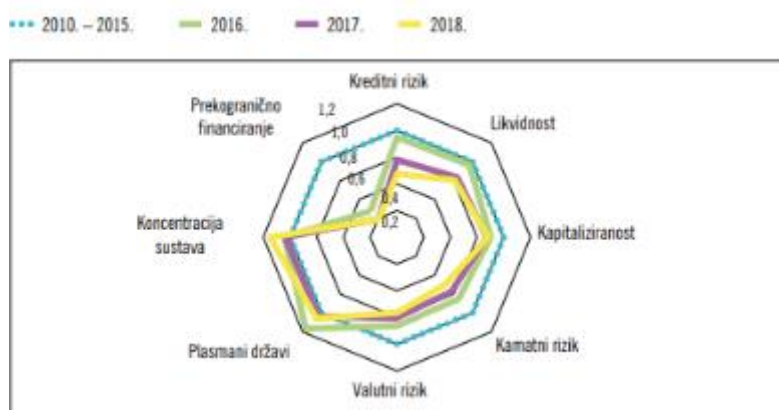
³⁴ Tucak, M. (2017.): „Analiza pokazatelja poslovanja problematičnih banaka u RH“, Ekonomski fakultet Split

Slika 13. Stvaranje sigurnog bankarskog sustava na europskom području

Izvor: Europska komisija; Internet [dostupna na: www.europa.eu, 27. 08. 2019.]

Nakon dugogodišnje kontrakcije i stagnacije, bankarski sektor u 2018. bilježi značajni porast kreditne aktivnosti. Kontinuirano smanjenje izloženosti banaka određenim sistemskim rizicima uz očuvanje kapitalnih i likvidnosnih viškova na relativno visokoj razini te stabilne profitabilnosti. Čišćenjem bilanca banaka od loših plasmana i povoljnim kretanjima u makroekonomskom okružju utjecalo je na poboljšanje kvalitete kreditnog portfelja. Još uvijek su prisutni rizici poput rastuće tržišne koncentracije te novi rizici vezani za povećano kreditiranje kućanstava gotovinskim nenamjenskim kreditima.³⁵

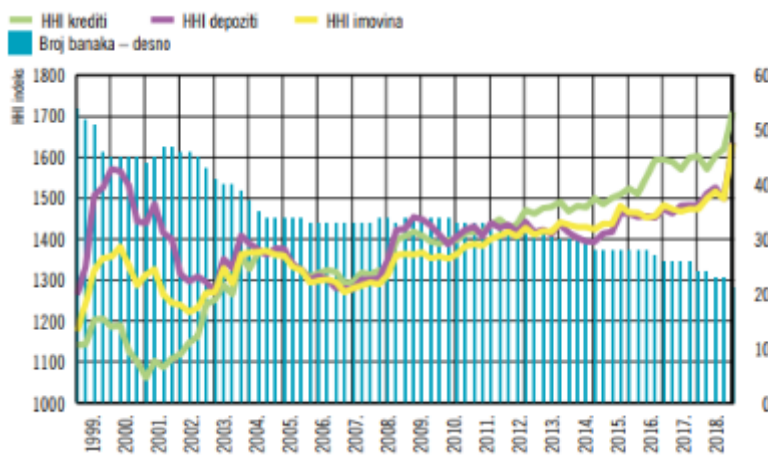

Slika 14. Smanjenje izloženosti banaka rizicima uz očuvanje visokih razina zaštitnih slojeva kapitala i likvidnosti

Izvor: HNB (2019.): „Financijska stabilnost“, broj 20, Zagreb

³⁵ HNB (2019.): „Financijska stabilnost“, broj 20, Zagreb

Strukturalna ranjivost bankovnog sustava posljedica je visoke razine koncentracije bankovnog sustava i nastavka njena povećavanja. Broj banaka u 2018. smanjio se za tri. Herfindahl-Hirschmanov indeks (HHI) tržišne koncentracije sustava značajno se povećao zbog spajanja dviju ostalih sistemski važnih (OSV) institucija te je zbog tog povećanja tržišni udio pet najvećih banaka iznosio 81.4%. U visokokoncentriranom sustavu rizik koji u svom začetku nema sistemski karakter, putem kanala prelijevanja i zaraze može brže i snažnije prerasti u sistemski rizik, a u ekstremnim uvjetima dovodi i do financijske nestabilnosti.³⁶

Slika 15. Povećanje koncentracije bankovnog sustava spajanjem dviju sistemski važnih banaka

Izvor: HNB (2019.): „Financijska stabilnost“, broj 20, Zagreb

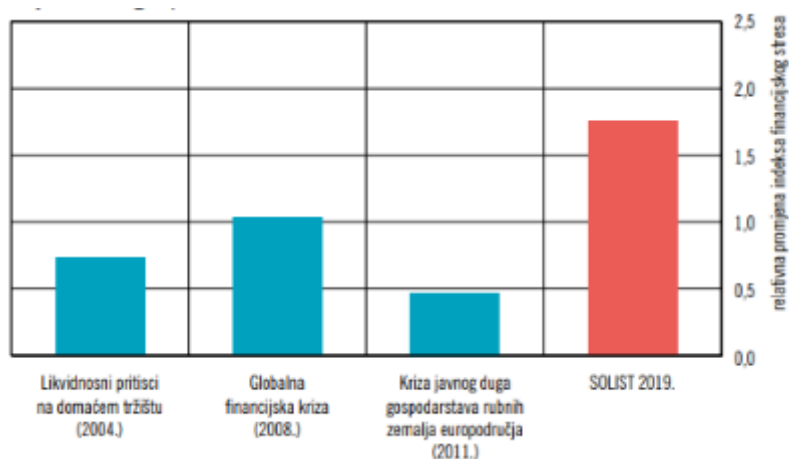
Na smanjenje valutno induciranog kreditnog rizika u 2018. utjecalo je smanjenje zastupljenosti stranih valuta u valutnoj strukturi imovine banaka. Izravna izloženost banaka kamatnom riziku na kraju 2018. bila je na niskoj razini. Izloženost banaka prema državi i dalje je na povišenim razinama. Poslovni model banaka temeljen na financiranju države utjecao je na stabilizaciju zarade banaka nakon krize te je ojačao povezanost bankovnog sustava i jačinu potencijalnih sistemskih poremećaja.³⁷

³⁶Ibid.

³⁷ Ibid.

Zaštitni slojevi koji bankama omogućavaju apsorpciju potencijalnih šokova u obliku profitabilnosti, likvidnosti i kapitaliziranosti. U 2018. dodatno su osnažili, a time je i otpornost sustava dodatno osnažena.³⁸

Testiranje otpornosti na stres na razini RH dovode do rezultata koji potvrđuju otpornost sustava na moguće gubitke do kojih bi došlo u slučaju zamišljene globalne krize čak i u uvjetima postojećih strukturnih ranjivosti gospodarstva. Test je pokazao sve veću različitost i osjetljivost među kreditnim institucijama. Bankovni sustav teško bi podnosio trajnije multipliciranje simuliranih udara ili materijalizaciju dodatnih rizika koji nisu bili obuhvaćeni ovim testiranjem. Informacije dobivene provedbom testa olakšavaju oblikovanje politika koje bi osim kontinuiteta poslovanja osigurale i dostatne kapacitete sustava za neometano pružanje usluga financijskog posredovanja i u stresnim uvjetima, skraćujući njihovo trajanje i pridonoseći bržem gospodarskom oporavku.³⁹

Slika 16. Stupanj poremećaja na financijskom tržištu induciran stresnim uvjetima u gospodarstvu

Izvor: HNB (2019.): „Financijska stabilnost“, broj 20, Zagreb

³⁸ Ibid.

³⁹ Ibid.

7. ZAKLJUČAK

Regulacija bankarskog sustava dovodi do dugoročne financijske stabilnosti, a ona je pretpostavka za ekonomski rast i razvoj. Sporazumi Basel I,II i III bazirani su na regulatornim zahtjevima za očuvanje bankarskog sektora.

Europske banke nastavile su graditi solidnu kapitalnu poziciju i jačati svoje bilance. Nakon financijske krize 2008., poradile su na dokapitalizaciji i učinile europski bankarski sektor otpornijim i snažnijim.

U 2017. zabilježeno je povećanje stope ukupnog kapitala banaka na dosad najveću vrijednost. To je posljedica pada izloženosti rizicima i porasta regulatornog kapitala. Ukupna izloženost rizicima ima trend smanjenja prvenstveno zbog smanjene izloženosti kreditnom riziku, a potom i operativnom riziku.

Usporedbom stopa redovnog osnovnog kapitala, osnovnog i ukupnog kapitala banaka u RH i EU zaključuje se da je kapitaliziranost hrvatskih banaka daleko iznad prosjeka EU.

Zaštitni slojevi koji bankama omogućavaju apsorpciju potencijalnih šokova u obliku profitabilnosti, likvidnosti i kapitaliziranosti, u 2018. dodatno su osnažili u RH, a time je i otpornost sustava dodatno osnažena.

LITERATURA

- 1) Ercegovac, R. i Buljan, Z.: „Prilagodba sistemski značajnih banaka europske unije regulatornim kapitalnim zahtjevima: očekivani učinci i prijeteći rizici“, Ekonomski fakultet Split
- 2) Ercegovac, R. (2016.): „Teorija i praksa bankovnog menadžmenta“, Ekonomski fakultet Split
- 3) European Banking Authority (2015.): „Report – 2015 EU-wide transparency exercise“
- 4) European Banking Federation (2018.): „Banking in Europe: EBF Facts & Figures 2018“
- 5) EUROPSKA KOMISIJA; Internet [dostupno na: www.europa.eu, 27. 08. 2019.]
- 6) Europski revizorski sud (2019.): „Testiranje otpornosti banaka na stres na razini EU-a: iznesena je dosad najveća količina informacija o bankama, no potrebno je poboljšati koordinaciju i pridavati veću pozornost rizicima“, Tematsko izvješće, br. 10
- 7) EUROPSKO VIJEĆE; Internet [dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/banking-union/single-rulebook/capital-requirements/>, 25. 08. 2019.]
- 8) HNB (2018.): „Bilten o bankama“, broj 31
- 9) HNB (2019.): „Financijska stabilnost“, broj 20, Zagreb
- 10) HNB; Internet [dostupno na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/financijska-stabilnost/makrobonitetne-mjere/zastitni-sloj-za-ocuvanje-kapitala>, 25. 08. 2019.]
- 11) Jurman, A. (2003.): „Jamstveni kapital hrvatskih banaka u svjetlu novih bazelskih standarda“, Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Rijeci: časopis za ekonomsku teoriju i praksu, Vol. 21, No. 1
- 12) Kalajžić, M. (2017.): „Analiza kapitaliziranosti hrvatskog bankarskog sustava i utjecaj na dugoročnu stabilnost“, Ekonomski fakultet Split
- 13) Martinjak, I. (2004.): „Rezultati upitnika o novom bazelskom sporazumu o kapitalu (Basel II)“, HNB- Direkcija za bonitetnu regulativu i analizu bankovnog sustava, Zagreb
- 14) Miletić, I. (2008.): „Nadzor banaka i stabilnost bankarskog sustava“, Ekonomska istraživanja, Vol. 21., No. 3.
- 15) Pojatina, D. (2004.): „Dometi bankovnog posredništva“, Ekonomska misao i praksa, Vol. 13, No. 1

- 16) Radman Peša, A., Zubak, V., & Mitrović, D. (2015.): „Regulacija financijskog tržišta prije i nakon svjetske krize“, *Oeconomica Jadartina*, Vol. 5., No. 1.
- 17) Tucak, M. (2017.): „Analiza pokazatelja poslovanja problematičnih banaka u RH“, Ekonomski fakultet Split

POPIS SLIKA

Slika 1. Struktura Basel II sporazuma	8
Slika 2. Kombinirani zaštitni sloj kapitala	14
Slika 3. Stope redovnog osnovnog kapitala 2011.-2015.	19
Slika 4. Udjeli imovine, kredita i depozita najvećih banaka u ukupnoj imovini, kreditima i depozitima svih banaka na dan 31. Prosinca 2017.	21
Slika 5. Imovina banaka	22
Slika 6. Obveze i kapital banaka	23
Slika 7. Izvori financiranja banaka	23
Slika 8. Stopa ukupnog kapitala banaka	24
Slika 9. Distribucija stope ukupnog kapitala banaka, na dan 31.12.2017.	25
Slika 10. Usporedba stopa kapitala banaka EU i RH 2015.	26
Slika 11. Udio neprihodonosnih kredita u ukupnim kreditima	27
Slika 12. Dijelovi financijske reforme EU	28
Slika 13. Stvaranje sigurnog bankarskog sustava na europskom području	29
Slika 14. Smanjenje izloženosti banaka rizicima uz očuvanje visokih razina zaštitnih slojeva kapitala i likvidnosti	29
Slika 15. Povećanje koncentracije bankovnog sustava spajanjem dviju sistemski važnih banaka	30
Slika 16. Stupanj poremećaja na financijskom tržištu induciran stresnim uvjetima u gospodarstvu	31

POPIS TABLICA

Tablica 1. Volumen aktive i kapitala banaka u RH na dan 31. Prosinca 2018. (u tisućama kn)	5
Tablica 2. Kapitalni zahtjevi i rokovi prilagodbe banaka	12
Tablica 3. Redovni osnovni kapital u bankama Europe 2013.-2015.	20
Tablica 4. Vlasnička struktura banaka i udio njihove imovine u imovini svih banaka, na kraju razdoblja	21

SAŽETAK

Kapital se definira kao sjedinjenje ljudskih i drugih materijalnih i nematerijalnih sila jednakih troškovima proizvodnih ulaganja. Glavna funkcija kapitala je pokriće rizika bankovnog poslovanja i negativnih učinaka sistemskih poremećaja. Kapital banke jamči deponentima sigurnost uloga te dugoročnu stabilnost sustava.

Minimalna regulatorna stopa utvrđena uredbom o kapitalnim zahtjevima (CRR) iznosi 4,5% redovnog osnovnog kapitala. Banke su osim minimalne stope dužne održavati zaštitni kapital i protuciklički kapital kako bi tijekom uspješnog razdoblja akumulirale dovoljno osnovnog kapitala i pokrile gubitke u slučaju krize.

Europske banke nastavile su graditi solidnu kapitalnu poziciju i jačati svoje bilance. Napori na dokapitalizaciji koje su poduzele europske banke nakon financijske krize 2008., učinile su europski bankarski sektor otpornijim i snažnijim.

U 2017., u RH zabilježeno je povećanje stope ukupnog kapitala banaka na dosad najveću vrijednost od 23.8%. Regulatorni kapital banaka ojačao je i porastao u 2017. za 2.0% pod utjecajem zadržavanja dobiti iz prethodne godine. Osnovni kapital povećao se za 3.3%, a dopunski kapital smanjio se za 13.8%.

Stopa redovnog osnovnog kapitala, osnovnog i ukupnog kapitala pokazuju da je kapitaliziranost banaka u RH daleko iznad prosjeka EU.

Testiranje otpornosti na stres na razini RH dovode do rezultata koji potvrđuju otpornost sustava na moguće gubitke do kojih bi došlo u slučaju zamišljene globalne krize čak i u uvjetima postojećih strukturnih ranjivosti gospodarstva.

Ključne riječi: kapital, kapitaliziranost, banke

SUMMARY

Capital is defined as the union of human and other material and immaterial forces equal to the cost of productive investment. The main function of capital is to cover the risks of banking and the negative effects of systemic disorders. Bank's capital guarantees depositors security of stake and long-term stability of the system.

The minimum regulatory rate established by the CRR is 4.5% of ordinary share capital. In addition to the minimum rate, banks are required to maintain protective capital and countercyclical capital in order to accumulate sufficient share capital during the successful period and cover losses in the event of a crisis.

European banks have continued to build a solid capital position and strengthen their balance sheets. The recapitalization efforts undertaken by European banks following the 2008 financial crisis have made the European banking sector more resilient and stronger.

In 2017, the Republic of Croatia recorded an increase in the total capital rate of banks to the highest value so far of 23.8%. The regulatory capital of banks strengthened and increased in 2017 by 2.0%, driven by the retention of profit from the previous year. The share capital increased by 3.3% and the supplementary capital decreased by 13.8%.

The rates of ordinary share capital, core and total capital show that the capitalization of banks in the Republic of Croatia is far above the EU average.

Stress testing at the RH level leads to results that confirm the resilience of the system to the potential losses that would occur in the event of an imagined global crisis, even in the context of the existing structural vulnerabilities of the economy.

Key words: capital, capitalization, banks